

Gospodarske stvari.

Umni sadjorejec.

Kako gré sadje hraniti.

Nektero sadje se ne dá dolgo hraniti, na primer: orešnje, slive, breskve, marelice in neka plemena brušek, ampak se mora iz drevesa vzeto ali precej pojesti ali posušiti, ali pa prodati. Nektero sadje jabelk, brušk itd. če ravno zrelo, ni brž dobro, temuč ga je treba nekaj časa v kakem suhom, zračnem, pa ne na solčnem kraju razpoložiti, vendar ne na velik kup, da se ne spari, marveč v godi ali vmede, in prijeten slad dobi. Mora pa se vsak dan prebirati; slabo se za jabelčnik ali za sušilo obrne, nagujito pa je za jesih, celo gnjilo se na gnoj pomeče.

Zimski sad, kakor jabelka in bruške, ktere dolgo trpijo, se mora z veliko pazljivostjo spraviti, ko je lepo vreme, in s peclji obrati. V zračni shrambi se tak sad na dilje na muhe postavi, da se malo izhlapi. Po tem pa, če zmrzovati začne, se varno prenese v klet, kder ni veliko svetlobe, pa tudi ne toplote nad 10 stop. R., ondi se spet varno razdeva tako, da se eden drugega ne dotika. Tako se ravna s sadjem, ktero je bolj žlahno in nežno, in se hoče dalje prihraniti. Inače se tudi zamore bolj trd zimski sad, n. pr. kosmači ali mešanekarce, zimnike na dilje ali spletene lese, na ktere se nekaj slame dene, malo nakupičeno spraviti. Tak sad gré najmanj vsak mesec po dvakrat prebrati, zlasti po novem letu, da ga preveč pod zlo ne pride.

Tudi v zemlji se dá sadje dobro hraniti, če se namreč jama skopa in streha naredi, da mokrote brani. V jami se sadje s suhim peskom zasiplje, kar ga bolj ohrani, kakor na sapi. Ravno tako se žlahnejši sad v sod zdeva med pesek ali prah od oglja, da se eden drugega ne dotika; sod pa mora biti v kleti ali takem kraju, kjer ne zmrzuje. Tako se sad večkrat do spomladi obrani. Tudi v listje poviti sad se dalje prihrani zunaj kleti.

Ravno tako se s peščenim jesenskim sadjem ravna in delj časa obrani. Letni peškuni sad pa ne trpi dolgo, razun če se nekaj pred popolno zrelost v hladni, zračni kraj spravi in redko po suhih policah nastavi.

Koščeni sad se ne dá dolgo hraniti; le slive nekaj časa zdržijo, če se v kako posodo med otrobe ali suh pesek posamezno zdevajo, tako ostanejo kedaj dobre do velike noči.

Za neke tedne se tudi ohranijo breskve in marelice v suhem pesku. Orešnje pa še manj časa trpijo. Nešplje in skurši pa morajo poležati, da se zmehčajo. Tudi orehi le kake 2 do 3 leta trpijo, morajo pa se dobro posušiti ali na sapi ali na peči. Kostanj se nadalje obrani, če ga na peči dobro posušiš, potem pa ga je treba pred kuhno 24 ur namakati.

O pošiljatvi sadja.

Kdor sadje kamo pošilja, mora ga med otavo ali mah zdevati, da se eden drugega ne dotika; če se ga pa boče dalje poslati, se mora posamezen v popir poviti in med mah ali otavo položiti in zaboj ali sod napolniti. Kdor hoče češplje komu poslati, mora znotraj okoli posode otave nadevati in sad ž njo pokriti, da preveč vtiskov ne dobi. Tako se žlahna jabelka, bruške, češplje pošiljajo. Grozdje pa se v trtino listje povije, med katerim je modrina najbolj sposobna za pošiljatev, ker ima bolj trdo kožo. Vse drugo sadje ni dostojno, da bi se dalo brez škode komu poslati, ker se preveč združne, in ga tudi veliko vkupaj biti ne sme, kakor breskve, marelice, orešnje itd.

Da se mora sadje, ktero je med peskom ali prahom od oglja hranjeno, čedno omiti, se samo po sebi razumi.

Tudi ima nektero sadje svoj čas, da je ugojeno in le takrat dobro, potlej mu pa dober okus mine, in toraj tudi ni več za shrambo in ne za pošiljatev. To naj se vé, da se o pravem času v hasek obrne.

Pojasnila

postave gledé povzdige reje goveje živine.

O službi in plači živinskih zdravnikov.

Živinski zdravnik dobiva po okrajnem odboru primerno letno plačo in je dolžen pri preiskovalni komisiji pomagati;

tudi paziti, da se spolnčujejo proti kugi zapovedani predpisi, ter mora pri ogledu mesa nazoč biti; za ozdravljenje živine mora posebej plačan biti. Prilicniše od plače posebej bi pa gotovo bilo, ako bi živinorejci sami zdravniku določili plačo na leto, n. pr. za govedo ali konja kakih 50 kr., za ovco ali prešiča 10 kr. na leto, in za to bi moral paziti, da se s živali v vsem primerno ravna; tudi bi moral zbolele živali brez plače zdraviti, le zdravila bi se mu morala v denarju povrniti. Po tem načinu je vsestranski dobiček; živinorejec si je lahko svest v zadregah dobrega in veljavnega sveta, bolezní se mu je veliko manje bati, in če se tudi vgnjezdijo, jih bode hitro soznati, predno je prepozno in mu žival pogine; a živinskemu zdravniku je tudi vstreženo, ker ima stalno, vrejeno plačo.

K §. 2. b.

O pospeševanju setve trav (rastlin za krmo.)

Za krmo se vse premalo skrbi, ter jej premalo prostora določuje; vse premalo se še spoznava, kolike imenitosti je krma za povzdigo živinorej in za povzdigo čelega gospodarstva.

Priljubljena je skoro izključljivo setev zrnja; brigajo se vendar pri tem vse premalo za potrebni gnoj in zato tudi večje tožbe o slabih pridelkih. Tej napaki je le v okom priti, ako skrbimo za setev trav. On, ki to stori, lože živino redi, a živina mu tudi daja več mleka, mesa, tolše; on pa tudi lahko več živine redi in dobi tudi več gnoja, kojega bi le moral bolje spravljati, kakor se večidel zdaj godi.

Vsak gospodar vé, da zraste na dobro pogojenem polju tretjina, časi celo polovica več, kakor po izmozganem slabo pogojenem, dasiravno se je po obeh isto posejalo, z istimi stroški in davki.

Gotovo bode tedaj boljše, da se za tretjino, n. pr. na 6 oral 2 oralí, poseje manje zrnja: turšice (koruze), pšenice, rži, ječmena, ovsa, in se na uni 2 oralí poseje trav, po kojem načinu se bode dobilo za druga 4 oralá potrebnega gnoja.

Za našo deželo se priporoča vzlasti setev teh-le rastlin:

1. Naša pristna štajerska detelja.
2. Za globokejša, ilovnata tla metelka (večna detelja ali lucerna), detelja, ktere se največ nekosi, celó do 120 stotov (centov) na oralo; kosé jo štirikrat v letu in prebije do 12 let.
3. Za apnéno-peščena in apnéno-kamenita tla turška ali sladka detelja (Esparsette), neka vrsta detelje, ki se na takih tleh najbolje obnese, kajti nakosi se je 40 stotov na oralo in prebije tudi več let.
4. Zelena grašica, zmes dveh tretjin grašice (grabrice) in tretjine ovsa.
5. Zelena turšica, na debelo posajena in zeleno poklajena živini.

6. Sorghum sacharatum ali sladkorov sirek, je prav dobra zelenjad, boljše od zelene turšice, ker sladkorov sirek štirikrat na leto pokosijo in vsakokrat kaka 2 črevlja visok izraste.

7. Pesa (burgundska repa) kot prídavek k suhi klaji po zimi. Ona naredi klajo okusnišo in tudi krave po njenem vžitku več mleka dajajo. Na enem oralu prideláš pese za osem goved za šest mesecev, ako jej ne potrgáš dokler raste, perja; tako shajaš s peso celo zimo in pokladaš govedu 20 funtov pese na dan kot prídavek. Na oralu prideláš 300 centov pese.

8. Pozna repa kot drug prídavek; ta repa ni ravno slaba, a vendar ni toliko vredna in tudi tako dolgo ne prebije kakor pesa; mleko po njej nekako neprijetno sladi.

Iz tega se dá posneti, da gospodar ni v zadregi s zeljčki, ki so ugodna za krmo, a čisto nima dobre volje in dobro ne pozna koristnih trav, ki edino pomagajo, da bode vtibnila tožba o slabih letinah in pomanjkanju potrebnega gnoja.

Dopisi.

Iz Maribora. Letos imamo tukaj kaj nenavadno vreme, vročine meseca julija in avgusta ni bilo skorej nobenega sledu; mraz in skorej neprenehano deževanje je gospodarjem napravil stršuo mnogo kvara, ker žito se ni moglo ob pravem času domu spraviti in ga je zato mnogo

na njivah zgnjilo, ravno tako gnije tudi krompir in v mnogih gorica tudi še nezrelo grozdje. Otava je ležala več tednov pokošena na senokošah in se je celo pokvarila. Sadu je v naši okolici še precej mnogo, posebno sliv (češpelj), nima vendar nobenega okusa, če ne kislega. Vino bode kiselo in ga bode mnogo manje od lani. Bučele nimajo dosti paše. Tudi iz Ogerske, Hrvaške in Kranjske, prihajajo enaki glasi.

Iz savinske doline. Jako se pritožujejo vozniki da Braslovčani od spodnje strani, kder se hodi od grobeljskega mosta gori, nimajo nobene priročne ceste v trg. Pošta in drugi vozniki ki rabijo uglajeno cesto, morajo po ovinkih hoditi v trg in iz trga. Kmetje ondošnje okolice, ki so že davno vidili potrebo té ceste, dogovorili so se, ter že začeli napravljati jo, a ker tržani, ki bi prvi naj imeli skrb, da se napravi ta cesta, niso hoteli pomagati, morali so opustiti to delo. Ondašnjim tržanom za kaj takega in enakega vsaj nič mar ni. Tudi so nekako budi, a sami ne vejo zakaj, ker se slovensčina tako tišči v šole, češ, da oni sami so Nemci, in otroci ondi niso slov. narodnosti. Zahteve nas Slovencev se jim nekako čudne in smešne zdijo. Radi bi se še šteli za kaj več, a manjka jim prave omike. Vsaj niti nemški ne umejo, kakor kaže čuden napis na neki izveski sredi trga „Gasthaus cum heiligen Kreite.“ Le prava omika, če si je pridobé kedaj več, utegne jih privedi do tega, da bodo razvidili, da so naše zahteve tudi za njih dobre.

Iz Braslovč. Res so nam že znane mn ge iznajdbe in poskušnje, ktere jako povzdigujejo in zboljšujejo gospodarstvo. Priprosti kmeti pa vejo o tem le malo, nekaj zato, ker se le trdno držijo navad svojih dedov, nekaj pa, ker ne verjamejo radi takim hvaležnim iznajdbam, ter se za čas le smeji vsaki novosti. Viditi pa je vendar le že pri nas, da so začeli posnemati umno obdelovanje polja in sicer, da sa dijo koruzo in krompir v vrstah. In to se da potem naglo in brez velikega truda obsipati s pripravnim plugom. Mož pa, kterega so prvega vidili tako delati in so ga potem kmalo jeli tudi posnemati, je čast. g. J. Klein. Ta gospod daje tudi lep izgled s svojo sadjerejo in kako ravnati z gnojem. Naši kmetje posnemajo že radi, če vidijo da je dobro; in to, če sami vidijo, je bolje, ko sto priporočil. Ob enem se nadjajo, da bode ta čast. gospod še večkrat pokazal jim kaj novega. Slava tedaj temu gospodu!

Trst 12. sept. 1870. Tukajšni vinogradi obetajo silno mnogo in dobrega vina kakoršnega že 22 let nismo imeli, trte se vse pripogujejo in latniki se skoraj lomijo, ako ne bo kake elementarne nevihte in toče, kar upamo, bomo tukaj bogato trgategv imeli, in nadjati se je prodajalcem posode za vino, obilno novcev pritržiti. Vreme imamo lepo in grozdje zori, da je veselje. Za našo tržaško okolico je potrebno pridelati obilno vina, kajti, to je edini pridelek, ki tukajšnega kmeta v dobri stan spravi. Mnogo let je že bila trta bolna, ali letos se še ni vidilo v okolici njene bolezn, bog daj, da bi se v prihodnjic ta uničljiva trtna bolezen zgabila. — Kar pa se tržaških okoličanov v političnem oziru tiče, smo se postavili na dober temelj. Letošnji poslanci, zgolj vsi vneti za zboljšanje razmer našega naroda, se krepko v sebi pogajajo za korist domovine in energično zahtevajo pravice, ki nam po vsaki postavi grejo. Poslanci so: znani g. Cegnar, kakor voditelj tukajšne narodne stranke, pod kterega nasvetom so tudi ustanovili svoj klub z izvrstnim programom, ki slovenskim tirjavam popolnoma zadostuje; gosp. dr. Nakič, Dalmatince, izvrsten govornik in spoštovan od obeh strank; gg. Nadlišek, Sklemba, Nabergoj, stopajo prav tirjatno pot programa, kakor so si ga sami načrtali, in upati je, da se naše stanje na obalah Adrije, ako tako napredujemo, v kratkem zboljša, ker slovenski narod je, ki hoče proti zapadu kakor trdujava braniti onemoglo Avstrijo, ako svojim sinovom vstreže jim tirjatve potrditi.

J. Dolinar.

Slovensko slovstvo.

Šesti snopič knjige „Opis in zgodovina Trsta in njegove okolice“, ki jo piše in izdava znani naš rodoljub J. Godina-Verdelski v Trstu (Via Fornedo št. 28), je prišel pred kratkim na svetlo. Popisane in pojasnjene so v vseh snopičih marsiktere tržaško-mestne in okolišne stvari bolj važne tako, da jih vsak lahko zve, kteremu so še neznane. Kakor se iz popisa kaže, je imenovani

gospod vse zvesto in dobro spolnil, kar je zastran tega obljubil v začetku svoje knjige. Prepričani smo, da, kdor je prebral te snopiče, in pride, kot ptujec v Trst, da ogleduje osebno to imenitno mesto, ne bo potreboval nobenega človeka, da bi mu povedal, kaj važna se v njem nahaja. V šestem snopiču se začne več ali manj kritično razlaganje zgorej omenjene zgodovine, ki bo zapopadlo po ondošnji opazki zadosti obširno omembo, ne samo tržaško-mestnih in okoličnih, temuč na primernih krajih tudi vseh drugih starih in sedajnih slovenskih zadev. Iz vsega pa se že sedaj vidi, da bo knjiga precej važna, in ravno zato mislimo, da bi si moral vsak Slavjan, če je le nekoliko vnet za svojo narodnost, in mu je sicer tudi resno mar za podporo našega slovstva naročiti. — Vsak mesec izbaja en snopič na 16 straneh in cena mu je samo šest krajcarjev (soldov) in pol! Sicer pa naročnina znaša za tri mesece 20 kr., toraj za pol leta 40 kr., za 9 letošnjih snopičev pa 60 kr. Vsi snopiči se še lahko dobijo. Res prav mujen strošek in zato vsak naših rojakov lahko pisatelja podpira. Pisatelj ne išče nobenega dobička, njemu je samo pred očmi potrebna omika našega naroda. Segajte po tej dobri knjigici vrli rojaki!

Politični ogled.

Njih Velič. cesar je imenoval obrst-hofmaršala grofa Kufsteina za predsednika gospodske zbornice in grofa Wrba in Füllkirchen-a za podpredsednika za prihodnjo sesijo. —

Državni zbor se je odprl danes 15. t. m. — V Gradcu se je tudi odprla razstava 15. t. m. in bo trajala do 1. oktobra t. l.

Tirolski deželni zbor je celo kratko zboroval. 13. t. m. se je govorilo o cesarjevem pismu in volilo v državni zbor, potem pa je bil zbor sklenjen. V državni zbor so izvoljeni skoraj sami konservativci med temi tudi Greuter.

Českega deželnega zbora večina je napravila addresso na cesarja. Čehi in 2 njimi veliki posestniki se v tej adresi postavljajo popolnoma na stališče znane česke deklaracije. Oni tirjajo popolnoma samostojnost českega kraljevstva, ki ima samo o sebi določiti. Ako cesar to pravo prizna, potem so pripravljeni v dogovor stopiti s postavnimi poslanci drugih dežel, kako se naj razmere s celo državo uravnajo, da bode močna. Deželnega zbora po dozdajni sestavi ne priznajo za postavnega in tudi državnega zbora ne. Gledé na zdanje evropske razmere so za zdaj pripravljeni v delegacije voliti, a le naravnost iz deželnega zbora. Čehov tedaj ne bo v državnem zboru.

Iz Francoske so prihajali pretekli teden najzanimivejši glasi. Francoska republika se je popolnoma ustanovila in je bila tudi zvuoredno delavna, kakor se bo videlo iz sledečih naredeb in ukazov.

Sloveči republikanci, ki so do zdaj bili v pregnanstvu, so prišli v Pariz, tako Viktor Hugo, Louis Blank itd. Vlada je odstranila kolek za časnike in politično prisego, pozvala je tudi poslance iz Londona, Dunaja in Petrograda domu in je dalje ukazala, da mora vsak Nemeč, ki nima posebnega pooblastila, v 24 urah zapustiti okraj Seinski in Seine-Oisejski. Vse cesarske zastave so odstranjene in cesarjeve doprsne podobe razbite.

6. t. m. je republikanska vlada zaukazala, da se morajo vsi vojaki pomekniti proti Parizu. Za narodno stražo so imenovani vsi častniki, ljudstvu se je razdelilo orožje, vse se pripravlja na upor.

7. t. m. General Palikao je prevzel vodstvo armade v Lyon-u. General Vinoy je prišel srečno s celo svojo armado v Pariz. Trochu je razglasil to-le: Sovražnik gre proti Parizu, branjenje glavnega mesta je gotovo, ukazi so razposlani, da se morajo vsi okrogji za brambo pripraviti. Vlada se zanaša na domorodni pogum vseh.

8. t. m. je Trochu zaukazal, da mora vsa mobilna straža v 48. urah v pariške trdnjave priti. Vlada je ukazala da se mora sklicati ustavodajna narodna skupščina. Volitve bodo 16. oktobra t. l. in volilo se bode po volilnem redu postave od 15. marca l. 1849.

Viktor Hugo je razglasil pismo na nemški narod, da naj zdaj napravi konec vojske, ker je cesarstvo padlo. — Francoski narod rad podá roko nemškemu narodu v spravo,